

Fælles Mål 2009

Fotolære

Faghæfte 28

Fælles Mål 2009

Fotolære

Faghæfte 28

Indhold

Formål for faget fotolære	3
Slutmål for faget fotolære	4
Læseplan for faget fotolære	5
Undervisningsvejledning for faget fotolære	6

Formål for faget fotolære

Formålet med undervisningen i fotolære er, at eleverne i arbejdet med at se og vælge motiver skal udvikle deres færdigheder i at bruge og forstå fotografi som et personligt meddelelses- og udtryksmiddel. Eleverne skal udvikle færdighed i at analysere, vurdere og præsentere egne og andres fotografiske udtryk. Eleverne skal opnå kendskab til og mulighed for at arbejde med forskellige fotografiske teknikker og få forståelse af deres betydning i et samfundsmæssigt og historisk perspektiv.

Slutmål for faget fotolære

Efter 8. og 9. klassetrin

Brug af fotografisk udstyr og fototeknikker

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- arbejde praktisk med fotografisk udstyr og fototeknikker
- anvende fotografering og billedbehandling æstetisk i større og mindre projekter.

Faglige metoder og begreber

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- reflektere over og vurdere egne og andres fotografier
- overføre viden om fotografiske principper mellem forskellige processer i arbejdet med billeder
- se og vælge motiv og teknik med henblik på sammenhæng mellem det ønskede fotografiske udtryk og den eksisterende virkelighed
- udføre opgaver med udgangspunkt i de faglige metoder og begreber i fotografi
- kunne vælge og vurdere forskellige præsentations- og formidlingsformer af egne og andres fotografier.

Samspillet mellem teknik, betydning og formidling

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- udarbejde et færdigt fotografisk produkt
- vælge hensigtsmæssigt udstyr og teknik og benytte disse til at gennemføre fotografiske opgaver både individuelt og i samarbejde med andre
- udarbejde oplæg til præsentationer og formidlinger, hvori informationer hentet fra eksterne kilder indgår
- have kendskab til regler for brug af andres og offentliggørelse af egne billeder.

Læseplan for faget fotolære

Læseplanen er struktureret ud fra de tre centrale kundskabs- og færdighedsområder. Valgfagsundervisningen i fotolære tilrettelægges på 8. og/eller 9. klassetrin. Elevernes erfaringer med fotografi og fotografering fra andre fag, fx billedkunst og dansk samt fra fritiden, er en del af grundlaget for undervisningen i valgfaget fotolære. Undervisningens omdrejningspunkt er det praktiske og konkrete arbejde. I fotolære lægges hovedvægten på tilegnelse af kundskaber og færdigheder i tilknytning til den billedskabende proces.

De tre centrale kundskabs- og færdighedsområder indgår på varieret måde og med forskellig vægtning som en helhed i undervisningen. Alle områder vil ikke kunne tilgodeses i lige høj grad i de enkelte forløb eller emner, men undervisningen tilrettelægges således, at eleverne i løbet af året har kunnet tilegne sig kundskaber og færdigheder inden for alle tre områder.

Arbejdsprocesserne varierer, så der bliver mulighed for såvel enkle og korte forløb som for mere komplekse projekter af længere varighed. Undervisningen organiseres forskelligt afhængigt af elevernes forudsætninger og arbejdsopgavernes indhold og karakter.

Brug af fotografisk udstyr og fototeknikker

Det centrale i dette område er, at eleverne gennem praktisk anvendelse af fotografisk udstyr og fototeknikker arbejder med fotografering og æstetisk billedbehandling i større og mindre sammenhænge.

Eleverne skal arbejde med at

- anvende forskelligt fotografisk udstyr til at skabe billedmæssige udtryk
- tilegne sig teknikker inden for forskellige områder som portrætfotografi, naturfotografi mv.
- udforske fotografiske stemnings- og følelsesudtryk
- udvikle viden om eksponering og redigering gennem eksperimenter
- ændre billeder for at styrke det ønskede udtryk.

Faglige metoder og begreber

Det centrale i dette område er, at eleverne vælger motiv og teknik med henblik på sammenhæng mellem det ønskede fotografiske udtryk og den eksisterende virkelig-

hed. Desuden skal eleverne reflektere over og vurdere egne og andres fotografier samt vælge og vurdere forskellige præsentations- og formidlingsformer.

Eleverne skal arbejde med at

- se verden som motiver – at se fotografisk
- udvælge motiver samt begrunde valget
- udforske mulige motiver på grundlag af emner og temaer
- tilegne sig indsigt i centrale begreber som fx eksponering, farve, skarphed, kontrast og effekter
- anvende tidssvarende teknikker og metoder i billedbehandling
- benytte og vurdere forskellige præsentations- og formidlingsformer
- anvende visuelle virkemidler i forbindelse med præsentation af egne og andres fotografier
- analysere og vurdere egne og andres fotografier
- anvende faglige begreber i samtale om fotografiers indhold og form.

Samspillet mellem teknik, betydning og formidling

Det centrale i dette område er, at eleverne arbejder med den fotografiske proces og tilegner sig forståelse af samspillet mellem teknik og udtryk.

Eleverne skal arbejde med at

- fremstille et færdigt fotografisk produkt med udgangspunkt i et emne eller tema
- samtale om “det gode billede”
- drøfte og vurdere samspillet mellem teknik, betydning og formidling i relation til fotografi, både som fiktion og dokumentation
- undersøge sandhedsværdi, kildekritik og troværdighed i forbindelse med analyse af fotografiske produkter
- tilegne sig kendskab til regler for brug af andres og offentliggørelse af egne billeder.

Undervisningsvejledning for faget fotolære

Indhold

Indledning	8
Generelle betragtninger	8
Brug af fotografisk udstyr og fototeknikker	8
Faglige metoder og begreber	9
Samspillet mellem teknik, betydning og formidling	10
Undervisningseksempler	11
Personfotografi	11
Sportsfotografi	12
Landskabs- og naturfotografi	12
Reportagefotografi	12
Formidling og anvendelse af web-udstilling	13
Tværfaglighed	13
Evaluering	13
Særlige krav	13
Skærpet tilsyn	14

Indledning

Undervisningsvejledningen er en revideret udgave af Vejledning – Fotolære fra 1995. Den er nu samlet omkring fagets tre hovedområder: Brug af fotografisk udstyr og fototeknikker, Faglige metoder og begreber og Samspillet mellem teknik, betydning og formidling. Overvejelser og ideer til indholdet i faget er tænkt som igangsættende for planlægningen, tilrettelæggelsen, prioriteringen og gennemførelsen af undervisningen i valgfaget, men det vil også være oplagt at anvende undervisningsvejledningens indhold og betragtninger i andre faglige og tværfaglige sammenhænge.

Det teknologiske aspekt af fotografi er underlagt et hurtigt forandringsperspektiv, hvilket betyder, at tidsvarende teknikker i undervisningens praksis er under stadig ændring. Børn og unge tager ofte ny teknologi og nye medier i anvendelse før voksne, og der tales i den forbindelse om en generationsmæssig kløft. Det er derfor væsentligt at overveje, hvordan man inddrager tidssvarende teknikker og traditionel analog teknik med blik for fagets æstetiske og refleksive aspekter.

Generelle betragtninger

Opfindelsen af den fotografiske teknik var en milepæl i kulturhistorien. Den fik betydning for massespredningen af billeder med mange forskellige hensigter og i mange forskellige sammenhænge. Både som officielle og som meget private dokumenter, som meddelelser og som udtryk.

I dag har den digitale billedteknik gjort det muligt at udføre mange og hurtige eksperimenter i den billedskabende proces. Den moderne teknologi har åbnet for uanede muligheder i anvendelsen af billedet. Sammen med den traditionelle og langsommere mørkekammer-teknik har den stor betydning for den bevidsthed, eleverne kan opnå om billeder.

I valgfaget fotolære kommer eleverne med meget forskellige forudsætninger, men glæden og fascinationen er stor, når de ser deres kæreste, kæledyr eller andre fascinerende motiver blive præsenteret i billedform på skærm eller papir.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den appellerer til elevernes fantasi, interesse og glæde ved at skabe noget virkelighedsnært. Herved arbejdes der med at styrke deres viden, selvtillid, engagement og selvvirksomhed.

I forbindelse med den billedskabende proces bør både miljømæssige, ressourcemæssige og æstetiske overvejelser indgå – overvejelser, som tilsammen er med til at give eleverne et fundament i overensstemmelse med skolens overordnede formål.

I begyndelsen vil mange billeder måske blive taget helt ureflekteret, men det er vigtigt, at det er den enkelte elevs forudsætning, interesse og udvikling, der danner udgangspunkt for planlægning og gennemførelse af undervisningen. Undervisningens form og indhold skifter fra forløb til forløb. Der kan både være tale om forløb med fælles tema, og perioder hvor eleverne arbejder ud fra egne ideer. I det hele taget skal der gives rum for elevernes refleksion, iagttagelse, udforskning og eksperimenteren.

Brug af fotografisk udstyr og fototeknikker

I fotolære kan der arbejdes med såvel digitalt fotografi som konventionel fototeknik i sort/hvid. I digitalt fotografi er det vigtigt, at gode tekniske idéer og processer fra den analoge teknik indgår i arbejdet.

En solid grundteknik er den første forudsætning for, at eleverne kan tænke over, hvad de fotograferer, hvorfor og hvordan de i praksis kan udtrykke og fortælle det, de vil. Enkle materialevalg og ens arbejdsgange i begyndelsen gør det muligt for eleverne at eksperimentere med billedernes indhold uden alt for mange skuffelser. Derved frigøres energi og overskud til det skabende arbejde.

Ved det praktiske arbejde med billeder skal eleverne især fokusere på eksponering, billedudsnit, billedets historik og ved farvefotografering på hvidbalance og farvetemperatur. De skal instrueres i de kameraer, skolen råder over, herunder i manuel og/eller automatisk indstilling. Det er vigtigt, at der henvises til erfaringer med familiens kamera, som eleven er »vant til at benytte«. Det vil være naturligt at inddrage den tekniske udvikling af fotografiapparatets teknik gennem tiden.

Eleverne eksperimenterer med optagelser indendørs og udendørs uden at bruge kunstigt lys og ser hermed i praksis, hvordan farvetonen på fx huden ændrer sig. Eleven fokuserer dermed på kombinationen lys, blændeåbning og kameraets eventuelle indstilling for lysfølsomhed. Derefter kan eleven på egen hånd eksperimentere med kameraets indbyggede flash og eventuelt en ekstern studieflash – manuelt og vha. kameraets automatiske indstilling. Det er vigtigt, at eleverne får mulighed for at skildre motiver og situationer, de selv finder væsentlige i tiden.

Ved hjælp af billedbehandlingsprogrammer kan billeders indhold ændres i en uendelighed. Udsnit af billeder kan fjernes, og der kan sættes andre ind, uden det kan ses. Eleverne kan fx fotografere hinanden med et digitalkamera og overføre billederne til et billedbehandlingsprogram. Her kan personerne ”klippes” ud af de omgivelser, de er fotograferet i, og kombineres med andre digitale billeder, der er lagt ind i programmet. Andre værktøjer i programmet kan ændre belysning, farve, skarphed og kontrast. Ved at prøve disse muligheder kan man høste

erfaringer, som også kan bruges i arbejdet med analoge billeder.

Gennem det praktiske billedarbejde – både i mørkekammeret og i det digitale arbejde – får eleverne et førstehåndskendskab til, hvordan fotografier kan ændres ad teknisk vej. Læreren taler med eleverne om de mange hensigter, der kan være med at manipulere med et billede. Manipulation foregår ikke altid for at skabe et falsk billede, men for at fremme den hensigt, fotografen har. Ændringer kan fx foretages for at skabe en stemning på fotografiet, der svarer til den stemning, man vil udtrykke eller formidle videre. Motiverne bearbejdes i processen, bl.a. ved ændring af beskæring og forstørrelsesgrad. Det færdige billede kan helt ændre indhold og udtryk ved en beskæring. Eleverne kan i denne sammenhæng fx få til opgave at undersøge, hvorledes et billedes sandhedsværdi kan afhænge af modtagerens forventninger til indholdet og af den sammenhæng, billedet bliver præsenteret i.

Faglige metoder og begreber

Motivvalg

Fotografiet er et redskab til at sanse, forstå og erkende forskellige sider af tilværelsen, og derfor skal eleverne have mulighed for at eksperimentere med motivvalg, herunder arrangeret virkelighed, synsvinkel, og hvorledes teknik og materialer har betydning for det indhold, de vil udtrykke.

Valget er hele tiden centralt i fotoarbejdet. Når motivvalget er foretaget, er det synsvinklen, der er afgørende for, i hvor høj grad eleverne kan bringe deres overvejelser til udførelse. Samtaler om elevernes billeder undervejs i processen giver dem lejlighed til at reflektere både over valget og de mange muligheder. Når læreren gennem et stykke tid har fastholdt eleverne i spørgsmål om, hvad og hvordan de vil fotografere, og hvordan de vil gengive motivet, er det sandsynligt, at de bliver mere og mere bevidste både i forhold til teknikken og til billedets indhold.

Når eleverne første gang får et fotografiapparat i hånden, vil de måske allerhelst fotografere ting og mennesker, de har lyst til at huske, fx familiens ferie- og fødselsdagsbilleder. Det er de private billeder. Det er lærerens opgave at hjælpe eleverne med at tænke billeder på mange forskellige måder og planer. Billeder til dem selv og til andre. Billeder, der fortæller historier, og som giver oplevelser til andre end en selv.

At se verden som motiver er en vigtig del af det at kunne fotografere. Man kan tale om at se fotografisk. Det er elevernes interesser og ønsker, der danner udgangspunkt for deres motivvalg. Herudfra kan læreren sammen med den enkelte elev begynde at arbejde med det billedmæssige udtryk. På et fotohold vil der ofte være en meget stor

spredning i interesser og faglig kunnen. Det er naturligvis motiverende at tage udgangspunkt i det, eleverne vil og kan i den aktuelle situation. Det kan være noget, de er glade for eller sure over. Måske findes motivet i de helt nære omgivelser.

At gå på motivjagt og bruge øjnene gennem et kamera kan være en god træning i at iagttage kendte ting på en ny måde. Begreber som linieforløb, omrids og form, fordeling af lys og skygge, det gyldne snit m.m. forklares og vises, når lejlighed gives. Det er ikke altid, en smuk udsigt også gør sig som billede. Der er nogle motiver, der er mere egnede end andre. Det kan godt være, at helt dagligdags motiver kan bruges til at fortælle usædvanlige historier. De erfaringer, eleverne opnår, sætter dem i stand til at sortere og vælge blandt de mange motivmuligheder.

Motivarbejdet er et egnet afsæt for at eksperimentere med det billedlige udtryk. Brugen af forskellige fototeknikker giver anledning til bevidst og sprogliggjort arbejde med eksponering, farve, skarphed, kontrast og effekter.

Når der anvendes tidssvarende metoder i billedbearbejdningen, har ny teknologi som digitalkamera, scanner og computer en afgørende betydning.

Eleverne optager deres motiver uden film. I stedet gemmes billedet digitalt. De digitale billeder kræver ingen brug af kemikalier. De skal ikke fremkaldes, og man kan straks efter optagelsen se dem. Eleverne kan altså straks se, om et billede er lykkedes. Det giver nogle muligheder for at eksperimentere uden mange optiske og kemiske arbejds gange.

De indhøstede erfaringer bidrager til elevernes bevidsthed om billeder, og de kan bruge deres viden om billedsprogets virkemidler direkte i den løbende proces. Med en scanner kan elevernes papirbilleder gøres digitale. Ved at scanne billederne ind i et billedbehandlingsprogram på en computer får de bl.a. mulighed for at redigere i og manipulere med billedets indhold og udtryk.

Præsentation

Når eleverne skal vise deres billeder for andre, har præsentationsformen stor betydning både for billedernes indhold og for elevernes følelse af selv værd. Det færdige billede kan alt efter idé, udtryk og indhold ofte fremvises ved hjælp af elektroniske hjælpemidler. Skolens hjemmeside vil med fordel kunne være forum for et fotogalleri.

Det færdige billedes format indgår i overvejelserne inden præsentationen. I mange tilfælde er der naturlige grænser for, hvor stort et billede kan være på fx plancher og i blade, hvor billederne ofte indgår i en tekst, og betragterafstanden er lille. Til udstillinger, hvor billederne kan ses på større afstande, kan eleverne eksperimentere med større formater. Det udelukker ikke små billedformater

på en udstilling. Der kan være en effekt i, at beskueren skal træde nærmere for at studere billedets indhold.

Af hensyn til billedets indhold er det vigtigt, at eleverne ikke bare automatisk arbejder med standardformater. De skal også eksperimentere med, hvordan et billedindhold formidles gennem billedformatet. Eleverne kan fx lave fotostater. Nogle fotografier egner sig til opklæbning på tykt karton og beskæring til motiv. Billedet beskæres, indtil det ønskede motiv står klart. Andre kommer bedre til deres ret i passepartout og ramme.

I forbindelse med at eleverne skal udstille, afprøver de forskellige muligheder. Når billederne skal hænges op, er det svært på forhånd at have besluttet nøjagtigt, hvordan billederne skal placeres. Der er mange forskellige måder at gøre det på. Billederne kan hænge på række og holde underkant, eller de kan hænge i en stor blok. Der er ikke kun én rigtig løsning. Læreren taler med eleverne om, hvordan billederne forandrer sig i forhold til de andre billeder, de placeres sammen med. At hænge en udstilling op kan være som at skabe en helt ny billedfortælling.

Elevernes oplevelse af, hvordan andres udstillinger er hængt op, fx på det lokale bibliotek, på billedskolen eller på museet, skærper deres opmærksomhed over for ophængningens betydning. Der kan indrettes et fast udstillingssted på skolen med ubrudte vægflader. De kan også fungere som opslagsvægge malet i lyse neutrale farver. Med til et godt udstillingssted hører skinner til ophæng, skifterammer i forskellige størrelser og en god belysning. Spots anbragt på skinner giver mulighed for at hænge billederne på forskellige måder. Sådan et udstillingssted er anvendeligt for hele skolen.

Når fotografier indgår i tekster, i blade eller på plancher, er opsætningen af stor betydning for, hvordan budskaberne opfattes. Eleverne kan lære noget om layout ved at se, hvordan forskellige aviser og blade er sat op og fx lægge mærke til fordelingen af tekst og billeder i forskellige trykte medier. Her er computeren yderst velegnet både til eksperimenter og til det færdige arbejde.

Når eleverne har arbejdet med billeder og vil bruge dem i en præsentation, hvori der skal indgå både musik og tale, skal de finde ud af, i hvilken rækkefølge de skal vises. I udvælgelsen kan der tænkes på billedernes farver, deres indhold og form. Der kan udarbejdes en lille skitse af de enkelte billeder på et drejebogsark. Eleverne diskuterer og afprøver, hvilken musik der kunne passe til billederne og den stemning, de vil have frem. De skal også skrive, hvad de vil sige til det enkelte billede.

I hverdagen ser vi ofte fotografier sammen med lyd og tekst uden at tænke på, hvad det betyder for vores opfattelse af dem. Eleverne kan sætte forskellig lyd og tekst til deres billeder og opleve, hvordan det ændrer opfattelsen af billedbeskæringen. Et sådant arbejde med lyd/billede er meget velegnet til tværfagligt samarbejde.

Samspelet mellem teknik, betydning og formidling

Udtryk og fortælling

Billedsproget og dets virkemidler kan stimuleres ved at tage udgangspunkt i begreber, emner og temaer. I særdeleshed kan inddrages emner, som eleven møder i dagligdagen, i relation til sig selv, hinanden, lokalsamfundet, voksenverdenen og den globale verdens problemstillinger.

Det digitale billedes udtryk kan ved hjælp af billedbehandlingsprogrammer forstærkes ved at eksperimentere med filtre, lag med indlagte objekter, kontrast og farvevalg. Billedets indhold kan åbnes ved at inddrage elementer fra andre kilder, som for eksempel internettet og scanninger af op til 3-dimensionelt materiale. Billedet kan redigeres, vrides, forandres og manipuleres i det uendelige – kun afhængigt af software og fantasi.

Også elementer fra andre kreative fagområder kan inddrages. Tegninger og malerier samt udsnit deraf kan indgå i billedets idé og udtryk. Forskellige skrifttyper, tal og sætninger kan indgå i billedets idé og æstetik. I et 3D billedudtryk kan fysiske materialer og figurer i pap, stof, træ og metal indgå.

Andre eksempler kunne være:

- dramatiske billedserier og fortællinger med iscenesættelser af elementer fra drama- og danseundervisningen, skolens skuespil eller musical
- opstillingsbilleder af økologiske madvarer produceret i skolens hjemkundskabslokale
- tøj og mode fra håndarbejdsholdene – hvad skaber menneskers image?
- kroppens udtryk – fart og bevægelse i idræt
- beskriv en arbejdsplads i billeder i arbejdskendskab, eller “det så jeg i mine praktikperioder” osv.

Det siger sig selv, at faget kan indgå i projektarbejdet på mange planer.

Det færdige billede kan alt efter idé, udtryk og indhold ofte fremvises ved hjælp af elektroniske hjælpemidler. Fx vil skolens hjemmeside med fordel kunne være forum for et fotogalleri.

Billedsamtalet

Billedsamtalet er en dialog, der bygger på elevernes oplevelser og tanker ud fra deres egne billeder. Samtalerne skal selvfølgelig også dreje sig om andres fotografier fra bøger, ugeblade, aviser, udstillinger osv. Eleverne kan lære meget af at være kritiske over for andres produkter. Samtidig er der en masse inspiration og viden at hente i det, andre har lavet. Samtalerne kan handle om kameraer, teknikker og motiver og måske – som det allervigtigste – om de valg, eleven foretager i processen. På den måde kan eleverne komme til at tænke over, hvad det er, de ønsker at fotografere. Gode oplevelser kan godt forveksles med gode motiver. Det er mange private fotoalbum

eksempler på. Disse fotografier fungerer ofte som en slags støtte for hukommelsen og ikke som et selvstændigt udtryk. For at få noget ud af denne type billeder skal man selv have været med til begivenheden.

Billedsamtalerne kan handle om, hvorfor eleverne vil fotografere et bestemt motiv. På den måde bliver de nødt til at tage stilling til de motiver, de vil fotografere, og der er en større chance for, at billederne kommer til at vise det, eleverne har tænkt sig. I samtalerne trænes eleverne i at begrunde deres synspunkter. De skal argumentere for, hvorfor et billede er godt, spændende, uhyggeligt, flot, dårligt osv. Uden begrundelser kan kritik og ros ikke bruges til meget. Gennem billedsamtalerne lærer eleverne at beskrive, forklare, fortolke og vurdere billederne.

Det er mest konkret at tale om det tekniske, fx om billedet er skarpt, rystet eller for mørkt. Det er imidlertid også vigtigt at tale om indhold og udtryk. Fortæller billedet noget? I den forbindelse kan etiske aspekter inddrages. Hvad er rimeligt og værdigt at vise på billeder, og hvordan er offentlighed med til at påvirke billedernes indhold?

Dokumentation og sandhedsværdi

Den lette adgang til at ændre billedets indhold, uden man kan se det, gør fotografiet velegnet til at fortælle historier med. Arbejdet med denne teknik giver eleverne erfaringer med, at fotografier ikke altid er til at stole på. Eleverne ved godt, at de ikke skal tro på alt, hvad de ser på billeder, men de tror alligevel ofte på fotografier, fordi de ligner virkeligheden. Derfor er det nærliggende at tillægge dem en sandhedsværdi og opfatte dem som dokumentation for bestemte begivenheder.

Pressefotografiet i dagens avis opfattes nok af de fleste som direkte reportage af virkelige begivenheder. Det kan godt være, at billedet er taget på et helt andet sted eller

på et andet tidspunkt end den begivenhed, det skal illustrere. Eller det kan være arrangeret, så dets indhold på forhånd er fastlagt. Den mulighed, digital redigering giver for at gribe ind og forandre billeders indhold, uden det kan ses, gør kendskab til forskellige former for billedmanipulation til en vigtig del af fotoundervisningen.

I forbindelse med emnet manipulation kan eleverne fortælle historier om hinanden ved at skabe billedserier, hvor de blander faktiske og opdigtede begivenheder. Herefter kan eleverne diskutere, om man har lov til at lave om på andres billeder. Begreber som copyright og pressetik inddrages, undersøges og diskuteres. Det vil også være ganske naturligt, at forholde sig aktivt til skolens/skolebestyrelsens regler for offentliggørelse.

Undervisningseksempler

I det følgende gives eksempler på undervisningsforløb inden for genrer som personfotografi, sportsfotografi, landskabs/naturfotografi og reportagefotografi.

Eksemplerne viser nogle af de mange muligheder, der ligger i faget fotolære og dets anvendelse i forskellige tværfaglige sammenhænge.

Personfotografi

Portrætfotografi

På et tidspunkt vil eleverne måske være interesserede i at tage portrætter af hinanden. Det kan give anledning til at arbejde grundigt med lysets betydning. Lys giver altid skygger, og det er især måden, skyggerne falder på, der former motivet. Eleverne lærer at se på skyggerne for at finde ud af, hvilken retning lyset kommer fra. Når eleverne arbejder udendørs, har tidspunktet på dagen betydning for lyset. Midt på dagen kommer lyset oppe fra, medens det sidst på dagen og om morgenen falder

lige ind. Det lys, der kan være i overskyet vejr, kan være godt, hvis eleverne vil have mange detaljer med på motivet. På den måde kan eleverne lære begrebet blødt lys at kende. I det vigtige arbejde med lys og skygge udforsker eleverne motivet ved at bevæge sig rundt om det bl.a. for at se, hvor lyset falder bedst. I de undersøgelser, der gøres, er det værd at huske på, at baggrunden også ændrer sig.

Læreren kan fortælle om forskellige måder at se på. Normalt virker vort syn og hjerne på den måde, at vi ser selektivt, således at vi fokuserer på det væsentlige og ubevidst fjerner eller kompenserer for det, vi finder uvæsentligt. Således virker et kamera ikke. Derfor skal eleverne vide noget om dybdeskarphe­d og vænnes til at se bag om hovedmotivet for at få øje på forstyrrende detaljer. På portrætter er øjnene vigtige. De fortæller meget om personen. Derfor lærer eleverne først at stille skarpt på øjnene og tænke på betydningen af blikkets retning. Kan man få øjenkontakt med den portrætterede? Læreren sørger for at holde gang i billedsamtalerne. Hvad er et godt portræt? Det gode portræt fortæller ikke kun noget om, hvordan en person ser ud, men også en masse om, hvordan en person er.

Hvis fotograferingen foregår ved kunstlys, er det en god idé at starte med én lampe. Læreren kan lave et kort kursus i lyssætning som udgangspunkt for forskellige eksperimenter både med lysets retning og styrke, og eleverne drøfter med hinanden og læreren om de forskellige muligheds betydning for udtrykket.

Digitaliseringen af fotoapparatet har gjort det muligt, at eleverne straks kan se deres optagelser. De har på den måde mulighed for at kontrollere, om motivet er i orden, eller om de er kommet til at klippe toppen eller bunden af. Forskellige kameravinkler kan afprøves, og der kan eksperimenteres med forskellige lyssætninger, blændere og fokuseringer.

Når portrætterne er gjort færdige, klargøres de til udstilling. Det kan være, de skal hænges op, indgå som illustrationer i et tekstlayout i skolebladet, eller de skal lanceres via en "web-udstilling".

Det er en vigtig del af fotoarbejdet, at eleverne viser det, de laver, for andre og oplever deres billeder i nye sammenhænge. Undervejs i forløbet har eleverne præsenteret deres billeder for hinanden og i billedsamtaler drøftet form og indhold og tekniske muligheder med hinanden og læreren. I den forbindelse har eleverne også set på professionelle fotografers portrætkunst. Det kan de se i fotoblade og bøger eller måske ved et direkte møde med en fotograf på en udstilling eller i et atelier.

Fotomanipulation

Lad en gruppe elever fotografere hinanden, men kun hovederne og med samme baggrund. Afstanden skal være den samme, så hovederne bliver nogenlunde lige store. Det er en god idé at tilslutte kameraet til et tv eller

til computeren, så eleverne kan se billederne med det samme og evt. tage nye billeder, indtil det ønskede resultat er nået. Når alle billederne er optaget, overføres de til computeren. I et billedbehandlingsprogram kan eleverne nu eksperimentere med at flytte rundt på og skifte fx øjne, næse, mund ud. Til slut kan de præsentere billederne for hinanden og for andre kammerater i form af en gætteleg.

Sportsfotografi

Når eleverne eksperimenterer med bevægelse i fotografiet, kan de anvende mange forskellige metoder. Ved at reflektere over den valgte metode får de kendskab til, hvilken virkning den har for billedudtrykket. Der kan fx eksperimenteres med, hvordan et frosset billede skabes ved at bruge en kort lukkertid. En lang lukkertid og kameraet på stativ giver en skarp baggrund og et sløret motiv i bevægelse. Når kameraet 'trækkes' forbi motivet, bliver baggrunden sløret. Spørgsmålet er, hvilken metode der er bedst til at udtrykke netop det billedindhold, eleven er interesseret i at få frem.

Landskabs- og naturfotografi

Landskabs- og naturfotografering er på en gang noget af det nemmeste at gå til, men samtidig noget af det sværeste at mestre. Det handler om former, flader, linier og strukturer. Og mest af alt handler det om komposition, farve, stemning og lys. Søger man et landskab med mange, flotte motiver i traditionel forstand, kan man med fordel gå efter kuperet terræn, marker, ældre skov, vand og bygninger (gårde, møller etc.).

Fotokalender

Eleverne kan lave en fotokalender ved at fotografere det samme motiv hver måned, evt. hver uge i forårsperioden, eller vælge naturmotiver, der karakteriserer de enkelte måneder. Det kan også være det samme motiv, der bliver optaget med en times mellemrum dagen igennem. På en dag med drivende skyer kan man se, hvordan lyset skifter.

Dyrebilleder

Hvis man starter på fotografering af dyr uden at have speciel interesse, er et fuglebræt det bedste og mest taknemmelige sted at begynde. Fodrer man regelmæssigt, vil fuglene tålmodigt indfinde sig til fotografering dag efter dag, så man stille og roligt kan gøre sig de første erfaringer med dyrefotografering. Andre dyr – herunder kæledyr – vil ofte være interessante motiver.

Reportagefotografi

Reportagebilleder spiller en stadigt større rolle i formidlingen af, hvad der sker omkring os. Mange begivenheder husker man bedre fra et godt billede, end fra hvad

man læser. Samtidig har reportagebilledet den fordel, at det modsat tv og film fastfryser det afgørende øjeblik. Forskellige arrangementer på skolen så som klassearrangementer, skolefester, motionsløb mv. egner sig fortrinligt.

En god reportage vil rumme en kombination af oversigtsbilleder og detaljer. Helt afgørende er dog, at der er gode billeder af mennesker, der er taget tæt på (close-up). Præsentation og formidling spiller en stor rolle i forbindelse med reportagefotografiet, men er generelt afgørende i hele arbejdet med fotografiet.

Formidling og anvendelse af web-udstilling

En opgave for et fotohold kan være at fremstille en cd-rom med elevernes egne billeder over et bestemt emne. Billeder lagret på cd giver mange muligheder. Det samme gode billede kan bruges både i brevet til familien i Langbortistan, på invitationer, på takkekort, i det elektroniske fotoalbum, på en hjemmeside eller som baggrundsbillede. Uanset om man er i gang med tekstbehandling, regneark, database eller præsentationsprogram, så vil man med et par tryk på musen kunne indsætte sine billeder.

Tværfaglighed

Fotolære som fag rummer gode muligheder for at belyse mange emner og problemstillinger sammen med andre fag. På alle klassetrin kan indhold, arbejds- og udtryksformer fra faget fotolære bruges i andre fag eller tvær- og flerfaglige sammenhænge.

Den praktiske dimension i undervisningen, herunder tema- og emnearbejder, vil i mange situationer helt naturligt være arbejdet med fotografiet, og fotografiet som dokumentation er blot ét eksempel.

Det vil være naturligt, at fotolæreren gør opmærksom på fagets mulighed som arbejdsform i andre fag, i emner og i projekter.

Evaluerings

Evalueringen i faget foregår naturligt i forhold til arbejdsprocessens forskellige faser. Det vil være hensigtsmæssigt at tage højde for, at der indgår vidt forskellige færdigheder, kundskaber, kompetencer samt æstetiske udtryk og refleksioner, således at fagets forskellige aspekter bliver tilgodeset. Da der i væsentlig grad indgår både praktiske kompetencer og æstetiske udtryksformer, må evalueringen baseres på såvel vurdering som værdsættelse.

Det er oplagt at tage forskellige evalueringsformer i anvendelse. Billedsamtalet kan have en dobbelt funk-

tion: på den ene side kan den være fremadrettet mod elevens analyse og forståelse af det, der arbejdes med, og på den anden side kan den anvendes af læreren til at belyse, hvilke mål eleven har nået, ikke har nået og er på vej til at nå. Arbejdet med en logbog giver mulighed for at fasthold og tale om den faglige proces og kunne desuden give mulighed for at se denne i en større tidsmæssig sammenhæng, hvilket fx kunne give anledning til at genoptage idéer eller processer, man med fordel kunne arbejde videre med. En portfolio, hvor et udvalg af elevens arbejder og overvejelser gemmes, viser andre sider af elevens arbejde og dokumenterer værdien og betydningen af det arbejde, eleven har gjort.

Særlige krav

Mørkekammer og sikkerhed.

Den digitale billedteknik og computerredigering betyder, at arbejdet i mørkekammer udgør en mindre del af faget. Valghold i fotolære vil stadig kunne beskæftige sig med fremkalde- og billedkopieringsarbejde. Ifølge branchevejledningen må kun lærere, som er særligt kyndige, undervise på området, og det må anbefales at søge nye muligheder for erstatning og forbedrede arbejdsprocesser med mindre risiko.

Mørkekammeret bør indrettes således, at pladsen ikke er for snæver, da der skal være plads til den særlige mørkekammerundervisning af elever, og samtidig skal der være tilstrækkelig plads til sikkerhedsmæssigt fuldt forsvarlig adfærd under forhold, hvor det er vanskeligt at orientere sig. For at gøre det lettere at orientere sig kan loftet males med en lys maling, der gør det nemmere at finde rundt. Denne farve skal være i det samme gulgrønne spektrum som mørkekammerlamper. Mørkekammeret skal have såvel en normal belysning som en mørkekammerbelysning i gul-grøn farve. Inventaret bør i vid udstrækning være fast monteret, og løse genstande bør opbevares i skabe eller lystætte skuffer, da ting, der i den dunkle belysning kan væltes, udgør en risiko.

Våd-sektion indrettes med varmt og koldt vand og dybe, brede vaske med flad bund. Bordplads ved vaskene til bakker mv. bør være med våd- og kemikaliebestandig overflade. Det skal sikres, at procesbade med fotokemikalier står i spildbakker og ikke tømmes i afløb. Skyllenvand kan uden problemer hældes i kloaksystemet, men fotokemikalier skal opsamles i plastdunke og indgå i skolens plan for bortskaffelse af farligt affald. Ved vådområdet bør der være en øjenskyllibruser. I lokalet bør der være tydelige opslag med nødvendige forholdsregler ved spild og uheld, hvor fotokemikalier kommer på tøj, hud eller i øjne.

Det er nødvendigt med både rumventilation og procesventilation. For at sikre at alle kemikaliedampe fjernes helt, bør rumventilation tilsluttes både før og efter arbejde i lokalet. Ifølge branchevejledningen er procesventilation i vådsektionen et krav, og procesventilation

skal være forsynet med en kontrolanordning, der viser utilstrækkelig funktion. Kemikalieskabe bør ligeledes forsynes med udsugning.

Farlige stoffer bør erstattes (substitueres) med mindre farlige stoffer, eksempelvis:

- citronsyre i stedet for eddikesyre i stopbade. Eddikesyre giver gener i øjne og luftveje.
- sort/hvid fremkaldere uden metol. Metol kan give allergi.

Skærpet tilsyn

I Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 38 af 10. januar 1995 lyder § 6 som følger: "Hvor undervisningen foregår i lokaler og på steder, som rummer særlige risikomomenter, fx fysik/kemilokaler, sløjdlokaler og idrætslokaler og -anlæg, påhviler der skolen en skærpet tilsynsforpligtelse." <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=72919>.

Valgfaget fotolære hører til gruppen af fag, hvortil skolen har skærpet tilsynsforpligtelse. Dette er ensbetydende med inddragelse af to forskellige fokusområder. Det ene fokusområde handler om en løbende vurdering af, hvorvidt den enkelte elev er i stand til at honorere de krav om viden, ansvarsbevidsthed, modenhed og indsigt, der kræves for at kunne gennemføre det planlagte praktiske arbejde. Det andet fokusområde er lokalernes, materialernes og værktøjets tilstand og beskaffenhed.

Hvis der er tvivl i forhold til de sikkerhedsmæssige krav, kan man søge råd og vejledning i nedenstående publikationer og hjemmesider:

Branchevejledning om risikomomenter i undervisningen: "Når klokken ringer", udgivet af Branchearbejdsmiljørådene Undervisning og Forskning – <http://www.bar-u-f.dk/> især:

http://www.arbejdsmiljoweb.dk/Din_arbejdsplads/Undervisning/Materiale_undervisning/Naar_klokken_ringer.aspx

Arbejdstilsynets bekendtgørelse af stoffer og materialer i grundskolen: <http://www.at.dk/sw4662.asp>

Arbejdstilsynet har til formål er at medvirke til at skabe et sikkert, sundt og udviklende arbejdsmiljø på de danske arbejdspladser ved at føre tilsyn med virksomhederne, herunder skolerne, samt udarbejde regler om og udgive information om arbejdsmiljø og arbejdsmiljøforhold.